

УДК 342.951 : 338.43

О.М. Охотнікова

Доцент кафедри конституційного та адміністративного права Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана, кандидат юридичних наук

О.І. Гафинець

Студент юридичного факультету Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

І.В. Тронь

Студент юридичного факультету Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

У статті розглянуто напрями вдосконалення державного управління інвестиційною діяльністю у сфері сільського господарства. Запропоновано створити Загальнодержавну сільськогосподарську дорадчу службу України та Державний департамент з управління інвестиційною діяльністю в сільському господарстві при Державному агентстві з інвестицій та управління національними проектами України, а також механізм залучення інвестицій для реалізації проектів сільського господарства. Описано зарубіжну практику державного управління інвестиціями в цій сфері національної економіки.

Ключові слова: *сільське господарство, державне управління інвестиціями, залучення інвестицій.*

Розвиток сільського господарства прямо залежить від ефективного державного управління, тому привертає увагу питання створення відповідного організаційно-правового механізму державного управління в цій сфері. Також актуальною залишається необхідність розробки механізму залучення інвестицій для реалізації сільськогосподарських проєктів, що й обумовило вибір теми дослідження.

Проблеми державного управління інвестиційною діяльністю в сільському господарстві та суміжні питання вивчали такі науковці, як В.І. Семчик, Л.П. Козаченко, П.Ф. Кулинич, Л.О. Панькова, О.А. Поліводський, В.А. Сонюк, Д.В. Бусуйок, Н.В. Рев'юк, О.О. Семчик, В.М. Єрмоленко [1]. Досить важливими також є дослідження Н.П. Резніка [2] та Я.М. Грущинського [3], які аналізували іноземний досвід залучення інвестицій.

Правове регулювання державного управління інвестиційною діяльністю здійснюється на основі різних законів і підзаконних нормативно-правових актів. Це, зокрема, Закон України "Про інвестиційну діяльність" від 18 вересня 1991 р. [4], Закон України "Про режим іноземного інвестування" від 19 березня 1996 р. [5], Указ Кабінету Міністрів України "Про концепцію регулювання інвестиційної діяльності в умовах ринкової трансформації економіки" від 1 червня 1995 р. [6]. Водночас нормативно-правові акти не закріплюють ефективного механізму управління інвестиційною діяльністю в сільському господарстві. Вважаємо, що відповідний механізм повинен бути законодавчо визначений найближчим часом.

За Програмою розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 2 лютого 2011 р. [7], агропромисловий комплекс є базовою галуззю економіки і виробництво, переробка та зберігання сільськогосподарської продукції є пріоритетним напрямом розвитку базових галузей економіки.

У Державній цільовій програмі розвитку українського села на період до 2015 р., затвердженій постановою Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2007 р., зазначається, що у процесі виконання Програми формується інвестиційно-інноваційна модель розвитку сільського господарства, що зумовлено посиленням конкурентної боротьби на ринку сільськогосподарської продукції та інтеграції України у міжнародний економічний простір [8].

Отже, держава визнає сільське господарство пріоритетною сферою національної економіки і вважає за необхідне залучати інвестиції та впроваджувати інновації для його розвитку, адже ця галузь відповідає за забезпечення населення продовольством, а промислові підприємства — сировиною.

Питаннями залучення інвестицій, зокрема і в сільське господарство, в Україні займається Державне агентство з інвестицій та управління національними проєктами України, що було утворене шляхом реорганізації Державного агентства України з управління національними проєктами та Державного агентства України з інвестицій та розвитку на підставі Указу Президента України "Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади" від 9 грудня 2010 р. [9]. Це цілком

логічний і правильний, на наш погляд, крок, адже існування двох органів, повноваження яких у певній частині дублюються, нераціонально для держави.

Безперечно, сільське господарство України потребує державної підтримки. Водночас помилковим є твердження про необхідність повного дотування і субсидування сільськогосподарських виробників, оскільки подібні дії, крім позитивного, мають і негативний вплив, бо зменшують стимули до вдосконалення і розвитку.

На нашу думку, створювати окремі органи для управління інвестиціями в сільському господарстві не потрібно. Однак при Державному агентстві з інвестицій та управління національними проектами України необхідно утворити окрему структурну одиницю — Департамент з управління інвестиційною діяльністю в сільському господарстві. Він має складатися з таких відділів залежно від напрямів роботи:

- відділ інвестиційних проектів;
- відділ посередництва між сільськогосподарськими виробниками і промисловими підприємствами;
- консультаційний відділ;
- рекламний відділ.

Відділ інвестиційних проектів аналізуватиме та оцінюватиме інвестиційні проекти у сфері сільського господарства, які надходитимуть до Департаменту від зацікавлених осіб.

Діяльність відділу посередництва між сільськогосподарськими виробниками і промисловими підприємствами має бути спрямована на налагодження зв'язків між виробниками сільськогосподарської продукції та суб'єктами підприємницької діяльності, які використовують при виробництві товарів сільськогосподарську продукцію. Таким чином, держава повинна допомогти виробникам сільськогосподарської продукції знайти покупця.

Основною функцією консультаційного відділу Департаменту має бути роз'яснювально-консультаційна робота, тобто його працівники консультуватимуть фізичних та юридичних осіб, які здійснюють або бажають здійснювати діяльність у сфері сільського господарства.

Основними напрямами діяльності рекламного відділу повинні бути такі:

- “популяризація” сільського господарства серед населення, поширення інформації про пільги та пропозиції, які надають сільськогосподарські товаровиробники з метою залучення осіб до діяльності у сфері сільського господарства;
- реклама інвестиційних проектів у сільському господарстві з метою залучення інвестицій.

Крім того, доцільно запровадити організаційний механізм залучення інвестицій для реалізації проектів сільського господарства, першим етапом якого є те, що фермери, сільськогосподарські підприємства, особи, які бажають займатися сільським господарством, чи інвестори зможуть подати до Державного департаменту з управління інвестиційною діяльністю в сільському господарстві при Державному агентстві з інвестицій та управління національними проектами України свої інвестиційні проекти, що повинні містити таку інформацію:

- назва проекту;
- опис проекту;
- рівень готовності проекту;
- проектно-кошторисна документація;
- сума власних коштів, які вкладено та буде вкладено в проект;
- потреба в залученні коштів;
- строк реалізації проекту;
- інша інформація, визначена наказом Державного агентства з інвестицій та управління національними проектами України.

Відділ інвестиційних проектів Департаменту з управління інвестиційною діяльністю в сільському господарстві вивчає проект, за погодженням з ініціатором доопрацьовує його, визначає можливість державних гарантій щодо викупу виробленої в майбутньому продукції та можливу частку участі держави в реалізації проекту. При цьому за кожним таким проектом закріплюється відповідний співробітник названого Департаменту, який курує його.

Після опрацювання проекту наступним етапом організаційного механізму залучення інвестицій для реалізації проектів сільського господарства є розміщення інформації про нього на спеціальному веб-порталі, який повинен виступити своєрідним банком інвестиційних проектів. У такому разі інвестор зможе обрати бажаний для себе об'єкт інвестування.

Зазначимо, що всі проекти мають бути згруповані за різними критеріями, такими як регіон, вартість проекту, сума коштів, необхідних для залучення, строк реалізації, галузь сільського господарства, участь держави тощо. Бажано, щоб цей веб-портал містив інформацію не лише українською, а й іншими мовами з метою залучення якомога більшої кількості інвесторів.

Ще одна важлива проблема сільського господарства, вирішення якої потребує інвестування, — недостатнє організаційно-технічне забезпечення виробників сільськогосподарської продукції. Державі необхідно виробити ефективний механізм забезпечення сільськогосподарських виробників технікою, який би дав змогу їм придбати чи орендувати її на пільгових умовах. На нашу думку, цілком прийнятним для держави буде гарантування преференційних умов здійснення зовнішньоекономічної діяльності суб'єктам, які на пільгових умовах продають чи здають в оренду сільськогосподарську техніку. Зрозуміло ж, що в такому випадку задля недопущення зловживань державі необхідно виробити чіткі вимоги до угод, які дозволяють отримувати преференції з боку держави.

Також можливий варіант вирішення зазначеного питання — надання пільгових кредитів на придбання нової техніки і впровадження нових технологій.

Зазначимо, що на цей момент в Україні діє Закон України "Про сільськогосподарську дорадчу діяльність" від 17 червня 2004 р. [10], відповідно до якого сільськогосподарська дорадча служба — це юридична особа незалежно від її організаційно-правової форми та форми власності, структурний підрозділ аграрного навчального закладу, науково-дослідної установи, які внесені до Реєстру дорадчих служб, здійснюють дорадчу діяльність, у складі яких працює не менше трьох дорадників, що пройшли реєстрацію відповідно до законодавства і вне-

сені до Реєстру дорадників [10]. Тобто йдеться про різні служби, які можуть працювати і на комерційній основі. На нашу думку, одночасно з цими службами необхідно створити державний орган — Загальнодержавну сільськогосподарську дорадчу службу з представництвом у адміністративно-територіальних одиницях, де добре розвинуте сільське господарство, та в тих, де є умови для його розвитку.

Діяльність цієї Служби полягатиме у наданні консультативних послуг суб'єктам господарювання, які займаються сільськогосподарською діяльністю, сільському населенню, а також органам місцевого самоврядування та органам виконавчої влади. Послуги повинні надаватись на безкоштовній основі і включати консультації як в усній, так і в письмовій формі щодо реєстрації та ліквідації суб'єктів господарювання, підготовку установчих документів, представництво у суді, допомогу в складанні доручень, розробці трудових договорів, складанні технологічної карти сівозмін, консультації щодо внесення мінеральних добрив та обробки ґрунту тощо. Крім цього необхідно передбачити право суб'єктів господарювання звертатися до місцевих відділів Загальнодержавної сільськогосподарської дорадчої служби за допомогою в розробці бізнес-плану чи інвестиційного проекту. Отже, Служба повинна вирішувати якомога більшу кількість питань, які можуть виникнути під час створення та діяльності суб'єкта господарювання як юридичних, так і організаційно-технічних, тобто в основі її діяльності має лежати комплексний підхід до вирішення проблем сільського господарства.

У зв'язку зі створенням цього органу вважаємо, що до ст. 1 Закону України "Про сільськогосподарську дорадчу діяльність" необхідно внести зміни, відповідно до яких Загальнодержавна сільськогосподарська дорадча служба — це центральний орган виконавчої влади, що здійснює політику у сфері організаційного забезпечення сільського господарства, діяльність якого координується Кабінетом Міністрів України. Крім цього, слід розробити і прийняти Положення, яке б врегулювало правовий статус цієї Служби.

Важливе значення для розвитку сільського господарства мають іноземні інвестиції. Так, О.Д. Гнаткович наголошує на тому, що іноземні інвестиції дадуть можливість впроваджувати нові технології та зарубіжний досвід менеджменту, що є важливим чинником розвитку та становлення ринкових форм і методів господарювання у сільському господарстві, адже сьогодні в Європі середня урожайність пшениці становить 4,5—5 т/га, а в Україні — лише 2—2,5 т/га. Також потенційна позитивна роль іноземного капіталу полягає у створенні нових робочих місць, сплаті податків, у відкритті нових можливостей для різноманітних постачальників і взагалі у підвищенні добробуту підприємців [11, с. 155].

При цьому в Україні необхідно запровадити позитивний зарубіжний досвід залучення інвестицій. Так, досить цікавою є практика залучення іноземних інвестицій у Китаї, де на окремих територіях створено спеціальні економічні зони. У цих зонах встановлено пільги оподаткування, а також преференційні митні тарифи на експорт виготовленої продукції та імпорт необхідної для її виготовлення техніки. Як зауважує Г.Б. Іваницька, іноземні інвестори не відчують глибокої симпатії до

комуністичного уряду Китаю, проте вони впевнені, що він повністю контролює ситуацію, а тому з ним можна мати справу [12, с. 12].

Крім того, як зазначає Н.П. Резнік, останніми роками під час вирішення проблем, пов'язаних з кредитуванням сільських товаровиробників, істотно підвищилася роль державного регулювання, спрямована на зниження тиску комерційних банків на економіку сільського господарства. З цією метою за високого рівня кредиторської заборгованості фермерів (у США, Німеччині, Франції — 80—90 % від валового сільськогосподарського доходу) і коливань відсоткових ставок за користування кредитом (5—12 % річних), для стабілізації фінансового становища господарств у багатьох країнах були прийняті спеціальні програми для сільськогосподарського кредитування. Вони передбачали створення державної системи кредитування фермерів, зокрема із залученням кооперативних банків і фермерських кооперативів, власного капіталу фірм і компаній агробізнесу на пільгових умовах [2, с. 78].

Означений досвід може бути корисним і для України. Зокрема, на нашу думку, позитивною для нас може бути практика Китаю. Адже податкові та митні ставки в Україні є досить високими, а створення окремих зон, де встановлюються податкові та митні пільги, вважаємо, сприятиме залученню більшої кількості інвестицій у сільське господарство.

На нашу думку, державне управління має бути спрямоване на:

- “популяризацію” сільського господарства серед населення та потенційних інвесторів;
- сприяння зростанню виробництва сільськогосподарської продукції;
- залучення інвестицій у сільське господарство;
- розробку загальних проектів розвитку сільського господарства та окремих регіонів, а також допомогу у розробленні проектів окремих сільськогосподарських виробників;
- налагодження зв'язків між виробниками сільськогосподарської продукції та промисловими підприємствами, які використовують її у виробництві.

Отже, основними напрямками вдосконалення державного управління інвестиційною діяльністю у сільському господарстві має бути створення Загальнодержавної сільськогосподарської дорадчої служби України та Державного департаменту з управління інвестиційною діяльністю в сільському господарстві при Державному агентстві з інвестицій та управління національними проектами України, а також запровадження та закріплення на законодавчому рівні запропонованого механізму залучення інвестицій для реалізації проектів сільського господарства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Інвестиційна діяльність у сільському господарстві: правові аспекти: монографія / В.І. Семчик, Л.П. Козаченко, П.Ф. Кулинич, Л.О. Панькова, О.А. Поліводський, В.А. Сонюк, Д.В. Бусуйок, Н.В. Рев'юк, О.О. Семчик, В.М. Єрмоленко ; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. — К. : Юрид. думка, 2008. — 251 с.
2. Резнік Н.П. Зарубіжний досвід інвестування в агропромисловий комплекс / Н.П. Резнік // Культура народів Причорномор'я. — 2008. — № 147. — С. 77—80.

3. *Грущинський Я.М.* Іноземний досвід створення правових передумов залучення інвестицій у сільське господарство // Часопис Київського університету права. — 2010. — № 3. — С. 227—231.

4. Закон України “Про інвестиційну діяльність” від 18 вересня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1991. — № 47. — Ст. 646.

5. Закон України “Про режим іноземного інвестування” від 19 березня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 19. — Ст. 80.

6. Указ Кабінету Міністрів України “Про концепцію регулювання інвестиційної діяльності в умовах ринкової трансформації економіки” від 1 червня 1995 р. № 384 [Ел. ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/384-95-%D0%BF>.

7. Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Програми розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні” від 2 лютого 2011 р. // Офіційний вісник України. — 2011. — № 28. — Ст. 1173.

8. Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 р.” від 19 вересня 2007 р. // Офіційний вісник України. — 2007. — № 73. — Ст. 2715.

9. Указ Президента України “Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади” від 9 грудня 2010 р. // Офіційний вісник Президента України. — 2010. — № 32. — Ст. 1026.

10. Закон України “Про сільськогосподарську дорадчу діяльність” від 17 червня 2004 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2004. — № 38. — Ст. 470.

11. *Гнаткович О.Д.* Напрями залучення інвестицій у землі сільськогосподарських підприємств / О.Д. Гнаткович // Вісник Хмельницького національного університету. — 2011. — № 2. — Т. 2.

12. *Іваницька Г.Б.* Ефективність іноземних інвестицій в АПК : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.07.02 “Економіка сільськогосподарства і АПК” / Г.Б. Іваницька. — Тернопіль, 2002. — 20 с.

Надійшла до редакції 03.02.2014

Охотникова Е.Н., Гафинец А.И., Тронь И.В. *Основные направления совершенствования государственного управления инвестиционной деятельностью в сельском хозяйстве.*

В статье рассматриваются направления совершенствования государственного управления инвестиционной деятельностью в сфере сельского хозяйства. Предлагается создание Общегосударственной сельскохозяйственной совещательной службы Украины и Государственного департамента по управлению инвестиционной деятельностью в сельском хозяйстве при Государственном агентстве по инвестициям и управлению национальными проектами Украины. Предложен механизм привлечения инвестиций для реализации проектов сельского хозяйства. Приводится зарубежная практика государственного управления инвестициями в этой сфере национальной экономики.

Ключевые слова: сельское хозяйство, государственное управление инвестициями, привлечение инвестиций.

Ohotnikova O.N., Hafynets O.I., Tron I.V. *The main directions to improve the state investment activity in the agriculture.*

The article shows the ways of the improvement of the state investment activities in the sphere of the agriculture. It is proposed the creation of The National Agricultural Advisory Service of Ukraine and The State Department of the Investment Activities in the Agriculture of The State Agency for Investment and National Projects in Ukraine. The mechanism of investment projects for the agriculture is shown in this article. We present practice foreign state investments in this sphere of the national economy.

Keywords: agriculture, the state investment, investment attraction.